

Herta Pauli, *Pukotina vremena prolazi kroz moje srce*, Zagreb: Leykam international, 2024, 304 str.

Jedan od načina da se shvate i približe povijesni događaji, te rekonstruirati slika nekog prošlog vremena jesu i memoarski zapisi osoba koje su bile svjedoci svega što je određeno vrijeme donijelo, ali i odnijelo. Naravno, u takvim situacijama uvijek treba imati na umu monoperspektivnost jedne takve ispovijesti i interpretacije podataka koji su nam predočeni. Knjiga koju možemo svrstati u korpus takvih tekstova su i memoari Herte Pauli pod naslovom *Pukotina vremena prolazi kroz moje srce*. Ovi memoarski zapisi prvi put su objavljeni 1970. godine u bečkoj nakladi *Zsolnay*, a prilikom pisanja ovog prikaza korišteno je novo izdanje iz 2024. godine izdavača *Leykam International*. Ako određujemo memoare na osnovu teorije i historije književnosti, možemo reći da su to književne vrste u kojima autor/autorica iznosi svoja sjećanja i razmišljanja o događajima u društvu u kojima je sam/sama sudjelovao/sudjelovala ili im je svjedočio/svjedočila. Herta Pauli bila je novinarka, glumica i književnica. Rođena je u Beču 1906. godine kao kćer feministice Berthe Schütz i hemičara Wolfganga Paulija. Njen brat Wolfgang Pauli bio je dobitnik Nobelove nagrade za fiziku 1935. godine. Nakon kratkog boravka u Berlinu, od 1927. do 1933. godine, ponovno se vratila u Beč i tu živjela sve do 1938. godine, nakon čega se odlučila na bijeg u Sjedinjene Američke Države. U Beču je djelovala kao urednica *Österreichische Korrespondenz*, a tada je objavila i romane *Toni*, *Ein Frauenleben für Ferdinand Raimund* i *Nur eine Frau. Bertha von Suttner*. Kada je došla u SAD, nastavila je pisati romane, stručnu literaturu i članke za časopis *Aufbau*. Najviše uspjeha postigla je s knjigama za djecu *Silent Night* i *The Story of a Song*, gdje je djeci prenijela priču o porijeklu božićne pjesme. Udala se za književnika Ernsta Bascha, koji je djelovao pod umjetničkim imenom E. B. Ashton. Često je putovala na relaciji New

York – rodni Beč, a umrla je 1973. godine. Pokopana je u Beču u grobnici svoje porodice, gdje joj se pridružio muž i najbolji prijatelj Karl Frucht.

Za razumijevanje radnje u knjizi značajna je 1938. godina, u kojoj se desio *Anschluss*, tj. pripojenje Austrije Njemačkoj, koja je bila pod vodstvom Adolfa Hitlera i njegove nacističke stranke i politike. Upravo se u tim vremenima i dešavanjima krije razlog bijega i preokreta u životu Herte Pauli, kao i nastanka njenih memoara. Herta Pauli bila je Njemica, ali se odlučila na bijeg jer je pripadala jednoj od društvenih skupina koja se protivila Hitlerovoj ili, kako ga ona u knjizi naziva, Führerovoj nacističkoj ideologiji. Kao takva bila je osuđena na progon i smrt kao i svi ostali s Hitlerova spiska. Zajedno s Hertom Pauli na bijeg su se u istom periodu odlučili i njeni prijatelji, poznata imena iz tog vremena i kulturnog života: dr. Carl Frucht – nakon Drugog svjetskog rata postao je voditelj odnosa s javnošću UN-ove Svjetske zdravstvene organizacije; Walter Mehring – njemački književnik koji je živio u Parizu; Franz Werfel – pisac, dramaturg i pjesnik; Alma Wefel – književnica i supruga Franza Werfela; književnici Franz Theodor Csokor, Ödön von Horvath, Joseph Roth, Henrich Mann, te glumac i režiser Max Reinhard. Uz navedena imena na bijeg se odlučilo još na stotine ljudi, no samo su najsretniji došli do cilja. Među onima koji su uspjeli bila je i autorica knjige, koja se odlučila nakon nekoliko godina zapisati sve što je prošla i prvi put objaviti svoju ispovijest 1970. godine.

Tematski knjiga obrađuje spašavanje golog života pojedinca, u ovom slučaju Herte Pauli, sve događaje koji su se u periodu spašavanja desili, ali oslikava i Evropu i svijet u periodu Drugog svjetskog rata, tj. opisuje stanje općeg užasa. Herta Pauli knjigu piše hronološki, no u nekim momentima i retrospektivno, tj. piše o prošlosti, vraća se u sadašnjost, pa opet u prošlost. Na taj način, kao što i kaže u uvodnim riječima memoara, „cilj je izgraditi most koji će spajati današnje vrijeme s prošlim“. Pauli je u memoarima više orijentirana na ono što se dešava u njenom životu nego na događaje na svjetskoj sceni i politici. Sliku svijeta opisuje usputno, onoliko koliko je potrebno da bi se užas približio. Navodi imena funkcionera, institucija,

vojnih grupa koje su u tom periodu dominirale svjetskom političkom scenom, te spominje Hitlera, Staljina, Goebbelsa i mnoge druge *krojače sudbina* u tom periodu. Opisi su kratki, ali dovoljni da se predoči slika života na području Francuske dok još nije bila zahvaćena ratnim dešavanjima, te slika života na području Austrije, koja je velikim dijelom bila okupirana. Autorica nam opisuje Francusku kao zemlju turizma, mora, ljubavi, tople kafe i kroasana. Svakodnevni razgovori bili su fokusirani na ratna dešavanja u susjednim zemljama, no ljudi su bili optimistični. S druge strane, opisuje Austriju kao zemlju plača, straha, krvi, ali i tišine, gdje su ljudi svakodnevno prolazili kroz patnje i ratni užas. Bitnu komponentu u memoarskom pripovijedanju Pauli čine istaknuti likovi iz svjetskog kulturnog i društvenog miljea. Sve do jednog – poznati književnici, novinari, kritičari, glumci. Zajedno s Hertom Pauli svi oni odlučuju pobjeći i svoju budućnost potražiti u Sjedinjenim Američkim Državama. Među Hertinim istomišljenicima i prijateljima bio je i Tomas Mann, koji je za autoricu knjige i njene prijatelje utjelovljivao nadu u danima mraka i užasa. Naime, Pauli i njeni prijatelji pisali su Tomasu Mannu u nadi da će im on nabaviti vize i izbaviti ih u Sjedinjene Američke Države, no to se nije desilo. Autorica prikazuje da u tom periodu nije bilo bitno da li je neko književnik, glumac ili obični radnik, svi su bili potčinjeni istom režimu i svi su bili izjednačeni. Iako se Francuska kratkotrajno učinila mogućom za život, nacisti su ubrzo okupirali i Francusku i nastalo je stanje općeg užasa kao i u Austriji. Opisi širenja nacističke ideologije, straha u redovima moćnih državnika, medijskog linča, svakodnevnih stradanja i golgote u logorima maestralno ukazuju na svjetsku nemoć, a Hitlerovu moć iz perspektive jednog civila – Herte Pauli. No, ono što posebno daje na značaju i vjerodostojnosti njenom djelu jesu momenti u kojima autorica opisuje svoj svakodnevni život, svoje unutrašnje borbe, bliske ljude, mjesta u kojima je boravila, a uz to obrađuje i temu ljubavi i ljubavnog smiraja koji joj se desio u periodu najvećeg svjetskog nemira. No, iako je željela da njena ljubav s Gilbertom, koja se desila 1939. u mjestu Clairacu, uspije, te postane supruga i majka, historijska dešavanja i borba za život uništili su i tu želju. Ona je morala pobjeći, on ostati i ostalo

je samo sjećanje koje je živjelo u njoj. Nakon 30 godina vratila se u Clairac. Sve je bilo drugačije, od ljudi do mjesta, nakon rata život se vratio normalnim tokovima, samo se Gilbertov zauvijek ugasio. Time je ukazivala da je pored svjetskog gubitka svako preživio i svoj vlastiti.

Pauli u memoarima, također, donosi i slike bečkih i pariskih ulica, slike krvi, kolona, bježanja, žena, djece i starih, opisujući čitatelju sve to do najsitnijih detalja, uvlačeći ga na taj način u vrijeme i prostor koji je prikazivala.

Put Herthe Pauli do vize koja bi joj omogućila prijelaz u Sjedinjene Američke Države, što je bio i njen glavni cilj, prikazan u memoarima do u detalje, može se opisati samo jednom riječju – borba. Naposljetku ga je uz pomoć Variana Frya, osobe koja je tokom 1940. godine na hiljade ljudi uspjela prebaciti na sigurno područje, i ostvarila. Stoga, na svojevrsan način memoari Paulijeve predstavljaju i odavanje počasti Varianu Fryju. Herta Pauli, jedna od rijetkih iz svoje grupe koja je uspjela stići u SAD, ovu knjigu piše kao zahvalu svome spasitelju i želi da njena knjiga postane svjedok jednog perioda, režima i vremena.

Naposljetku, Pauli se u memoarima ne usteže kritizirati samu sebe, sebi bliske ljude, ali i žaliti kada je potrebno. Zanimljivo je to što je autorica knjige jedina žena u moru muškarca oko nje. Doduše, s kratkim prekidima društvo joj pravi Alma Wefel, no većinu vremena Pauli provodi samo s muškim prijateljima. U takvoj situaciji Pauli je često bila mehanizam koji je pokretao grupu. Zalagala se za slobodu svih u grupi; iako je nekada imala prilike da sama ode, ona je ostajala i trudila se osigurati svojim prijateljima sigurnost i spas. Premda je bila borbena, žilava i hrabra, Herta je na neke situacije, kao što je rođenje beba u ratnim uslovima, gledala emotivnije nego njeni muški prijatelji. Uz to bilo je i momenata kada je Pauli željela izgledati i osjećati se kao žena, kupiti sebi novu odjeću ili posjetiti frizera. Tada je znala riskirati svoj život, za malo sreće i sjaja, jer upravo su to neki od momenata koji su autorici knjige pomagali da preživi, na trenutak osjeti zadovoljstvo i pobjegne od surove stvarnosti. Ono što je fascinantno jeste

književni rad koji je nastao u takvim uvjetima iz pera Herte Pauli, ali i svih ostalih književnika što su je okruživali. Za njihov slučaj možemo reći da teška vremena donose najbolje priče. No, priča koja je uspjela objediniti sve njihove priče, koja je uspjela objediniti jednu ličnu životnu priču i priču cijeloga svijeta upravo su memoari Herte Pauli *Pukotina vremena prolazi kroz moje srce*. Ono što je bitno napomenuti jeste da fizički izgled knjige iz 2024. godine pokušava nagovijestiti radnju unutar korica. Naime, na naslovnoj stranici predočena je crno-bijela slika Beča, dok su korice i natpisi na naslovnoj stranici obojeni u crveno i crno. Kombinacija takvih boja asocira na radnju koja se nalazi unutar tvrdog uveza, a koja je i više nego teška, traumatična i ozbiljna. Zahvaljujući ovoj knjizi vrijeme koje prolazi kroz srce Pauli proći će i kroz srce svih onih koji će pročitati ovu knjigu.

Aida Mujagić